

ספרי' — אוצר החסידים — ליובאוויטש

היכל תשיעי
קובץ שלשלת האור
שער שלישי

לקוטי שיחות

בתרגום חפשי ללשון הקודש

על פרשיות השבוע, חגים ומועדים

מכבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל

זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע

שניאורסאהן

מליובאוויטש

ויחי

(חלק טו — שיחה ד)

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות שמונים ושלוש לבריאה

שנת הקהל

מאה ועשרים שנה להולדת כ"ק אדמו"ר זי"ע

LIKKUTEI SICHOT
TARGUM L'LOSHON HAKODESH

Copyright © 2023
by

KEHOT PUBLICATION SOCIETY
770 Eastern Parkway / Brooklyn, New York 11213
(718) 774-4000 / FAX (718) 774-2718
editor@kehot.com / www.kehot.org

All rights reserved. No part of this publication may be reproduced, stored in a retrieval system, or transmitted in any form or by any means, electronic, mechanical, photocopying, recording, or otherwise, without prior permission from the copyright holder.

The Kehot logo is a registered trademark of Merkos L'Inyonei Chinuch.

For dedications of the weekly Sichos, please contact us at: dedications@kehot.com

ויחי * ד

המקדש בכלל^{7*}, שהוא בחלקו של טורף (בנימין).

וצריך להבין: מהו תוכן מחלוקת זו ומה טעמי החולקים, ובפרט ששני התרגומים הקדימו לדבריהם הקדמה שוה: „בארעיה תשרי שכינתא“?

ב. ויובן בהקדים ביאור המכוון הכללי בכך שכמה מהשבטים נמשלו לחיות (גור אריה יהודה⁸, דן נחש⁹, נפתלי אילה¹⁰, ועד לסיום – בנימין זאב יטרף): מה נוסף בהבנת הענין על-ידי הידיעה שתכונה מסוימת של שבט או פעולה שלו נקראת (לא „גיבור“ או „טורף“ וכיוצא בזה, אלא) „ארי“ או „זאב“¹¹ – היינו שתכונה זו היא טבעה של החיה ההיא, ושהיא מצויה בשבט זה (לא מצד תכונות האדם שבו, אלא) משום שיש בו תכונה של חיה פלונית.

ומובן גם אשר (אף שכל אחד מהשבטים יש לו דמיון לחיה מסוימת בגלל תכונה מסוימת שבו, הרי) יש קשר בין הצד השווה של חיות הארץ בכלל ובין הצד השווה של השבטים בכלל¹².

(7* ראה זבחים שם, ב. קיח, ב. יומא יב, א ובפרשי שם. וש"נ. ספרי ברכה לג, יב. ובכ"מ.

(8 פרשתנו מט, ט.

(9 שם מט, יז.

(10 מט, כא.

(11 בארוכה במדרשי חז"ל על הכתובים האלו.

(12 וכבכ"ר (פצ"ט, ד. וראה גם פרשי פרשתנו מט, כח) דלכלן כולן כאחד ועשאן כאריות כו'. ובסוטה (יא, ב. שמו"ר פ"א, טז.

א. על לשון הכתובי „בנימין זאב יטרף“ תרגם אונקלוס: „בנימין בארעיה תשרי שכינתא ובאחסנתיה יתבני מקדשא“. ובתרגום יונתן בן עוזיאל כתב: „בנימין שבט תקיף כדיבא טרפיה בארעיה תשרי שכינת מרי עלמא ובאחסנתיה יתבני בית מוקדשא“.

ואם כי בהשקפה ראשונה שני התרגומים שוים בתוכנם ובענינם, כתב הגאון הרוגצובי² שיש חילוק ביניהם: „באחסנתיה יתבני מקדשא“ פירושו³ „מקום המקודש לדמים“⁴, היינו המזבח (כדעת לוי בגמרא⁵, שהחלק ביסוד המזבח שעליו נותנים דמים הוא בחלקו של בנימין (חלקו של טורף), משא"כ על חלק היסוד שהוא בחלקו של יהודה „לא נותנים דמים“⁶); „ובאחסנתיה יתבני בית מקדשא“⁷ קאי על בית

(* וסיום מס' קידושין.

(1 פרשתנו מט, כז.

(2 צפע"נ עה"ת עה"פ.

(3 וכ"ה בתוד"ה שיתין זבחים סב, ב.

(4 לשון הגמרא דלקמן בפנים.

(5 זבחים נד, א. וראה רע"ב למשנה זבחים

פ"ה מ"ד. תוי"ט שם. וראה אוה"ת פרשתנו תטז, א. אוה"ת יתרו ע' תתקכז בשוה"ג. ולשון

הצפע"נ שם. ואכ"מ.

(6 פרשי שם נד, א ד"ה לוי.

(7 ועד"ז הוא בתרגום ירושלמי מכת"י

(גינזבורג. ברלין תרנ"ח. ירושלים תשכ"ט) –

הובא בתו"ש עה"פ. ובתרגום ירושלמי לפנינו

„בתחומי יתבני מקדשא“ (כת"א), אלא שמקדים

זה „באחסנתיה תשרי איקר שכינתא“, ולא

כתרגומים הנ"ל.

שמצד טבע המהירות והזריזות שבה¹⁶ מתאימה לעשות שליחויות, ואעפ"כ לא מצינו שייאמר עליה שזוהי אומנותה, וכו')¹⁷.

שאינו להם אומנות (ואינם משמשים לאדם) הרי מכיון שמצינו בשורר שיש לו אומנות כו' והוא מן שבבמות (חגיגה יג, ב) הרי השאר טפלים ובטלים לו. ולכן אין לומר לא במשנה ולא בברייתא ראית (בתמי) מימדך בהמה כו' שיש לה אומנות.

וצ"ע בתוספתא קידושין שם שממשיך, בהמה חי' ועוף כו'. וי"ל שענינים הנ"ל בשור וכו' אי"ז בגדר אומנות שיש להם – שעושים בטבע – כ"א מה שהם בני תרבות, שבנ"א מושלים בהם ומכריחים ומלמדים (מל' מלמד הפרה – ירושלמי סנה' פ"י ה"א) ומרגילים אותם במלאכות שונות (ראה עיון יעקב למשנה). ועפ"ז מתורץ ג"כ זה שמצינו בכמה חיות שיש להן אומנות כמו פיל שמשמשין בו להיות נושא משאות – כי אי"ז בגדר אומנות. וראה לקמן הערה 17.

אלא שאינו דומה (בני) תרבות דחיות ובהמות (ועי"ד ב"ק טו, ב) פלוגת התנאים. וראה סנה' טו, ב). תודיה רבי אלעזר (ב"ק טו, ב). ד"ה ור"י (סנה' שם). ובה מחלוקת התוספתא והש"ס.

16) ואף שאי"ז תכונה השייכת לו במיוחד, שהרי ישנה גם בצבי (שמפרטו כאן) – ראה כתובות קיב, א. שמו"ר פל"ב, ב. וברש"ש שם. וראה בהנסמן לקמן הערה 22 – הרי צבי דכאן נמנה רק בתור "קייץ" ולא שלית.

17) וזה שמצינו דוגמת ענין התנוני בחיות (ולדוגמא: חי' קטנה שאוכלת את השרצים וזבובים ותולעים שעל הפיל ועי"ז יש תועלת לשניהם) וכו"ב בשאר אומניות – לא קשה (א) היות דשועל הוא, "פקח שבחיות" (ברכות סא, ב) ואעפ"כ אינו תנוני, מוכח דאע"פ שמסוגל ביותר לזה אינו מצטער להתעסק בזה (ואינו נוגע להקי"ו – זה שקטנים מהשואל מתעסקים בזה).

(ב) ועיקר: כוונת דברי רשב"א במשנה היא לא שאין שום חי' ועוף שיש להם אומנות, אלא שע"ד הרוב כן הוא. ועפ"ז מתורץ זה ש"בכורה . . מסגלת לבעל"י" (דבר"פ פ"א, ו), ובפרט דמשמע מזה שזהו טבעה.

ג. והנה, לגבי תכונות כמה חיות איתא בגמרא בסיום מסכת קידושין: תניא רבי שמעון בן אלעזר אומר מימי לא ראיתי צבי קייץ וארי סבל ושועל חנוני והם מתפרנסים שלא בצער, והם לא נבראו אלא לשמשני, ואני נבראתי לשמש את קוני, מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער, ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין שאתפרנס שלא בצער, אלא שהרעותי את מעשי וקיפחתי את פרנסתי שנאמר עונותיכם הטו.

וביארנו מפרשים¹³ שמיני האומנות¹⁴ המוזכרים כאן, קייץ סבל וחנוני, מתאימים לתכונות הטבעיות של חיות אלו: תכונת הצבי, שכשהוא ישן "עינו אחת פתוחה", מתאימה לאומנות הקייץ, לשמור התאנים המתייבשות בשדה. הארי, שהוא גבור שבחיות, מתאים להיות סבל, נושא משאות. והשועל, שהוא פקח, מסוגל להיות חנוני, המרויח ממקח וממכר.

אבל הדבר דורש ביאור: למה נמנו כאן דוקא סוגי אומנות הללו, ולא (גם) אומניות אחרות שהן בהתאם לתכונותיהן של חיות אחרות¹⁵ (לדוגמא – "אילה שלוחה",

ועי"ז בפרש"י שמות א, יט) "אומה זו כחי נמשלה כו' ודלא כתיב ב' כתיב ב' (יחזקאל יט, ב) מה אמך לביא בין אריות רבנה".

13) עיון יעקב לע"י. חסדי דוד לתוספתא פ"ה, יג. הגהות הרד"ל לקידושין שם. ועוד.

14) כלשון רשב"א במשנה קידושין שם. 15) והא דלא הזכיר גם מין ממיני הבהמה

ה"ז לפי שע"פ רוב אדרכא, בבהמות, "ראיתי" – מצינו בהם אומנות, לשמש את האדם – שור לעול וחמור למשא כו' (ראה חדא"ג מהרש"א במשנה קידושין שם). ואף שמצינו מיני בהמה

בזה, יש צורך בסבל (ארי) המביא אותן (אחר כך) אל החנוני (שועל).

ודוחק גדול לומר שהפך הסדר כדי להקדים את הארי (סבל) מפני שהוא מלך שבחיות.²¹

ובפרט שעפ"ז, היה לו להזכיר מיד לאחר הארי את השועל (חנוני), שגם בו יש מעלה של הנהלה, המעלה של פקח שבחיות,

ובכלל, הוא קרוב יותר לארי מאשר לצבי, שאין דרכו לאכול בשר²² וכיוצא בזה.

(ב) מהו טעם ההוספה בירושלמי „זאב מוכר קדרות“?

(ג) לכאורה, מה מוסיף „זאב מוכר כו“ על „שועל חנוני“? הרי בתוכם הם מסוג אחד (שהרי החנוני ענינו למכור כו)?

(ד) מהי השייכות בין זאב ל„מוכר קדרות“²³?

[יש מפרשים²⁴ שמאחר שמכירת קדרות היא אומנות פשוטה הרי היא ראויה לכל אחד, ואין צורך שהמוכר יהיה פקח (שועל). אבל מהמשך הענינים משמע, שגם כאן האומנות (מוכר קדרות) קשורה למעלתו של הזאב, כשם שהדוגמאות הקודמות – סבל קייץ וחנוני – קשורות

והנה מאמר הנ"ל של רשב"א הובא גם בירושלמי (ושם בשם ר"מ, בשינוי הסדר ובהוספה): „ראית מימיך ארי סבל צבי¹⁸ קייץ שועל חנוני זאב מוכר קדרות“¹⁹.

וצריך ביאור:

(א) מפני מה הקדים²⁰ „סבל“ ל„קייץ“ – ובפרט שמסתבר לומר שהסדר הראוי הוא (כבבלי) – צבי קייץ וארי סבל (ושועל חנוני), כי כך הוא הסדר הרגיל של מיני האומנות בקציעות (וכיוצא בזה): בתחילה מייבשים אותן – (צבי) קייץ, ולאחר יבושן ושמירתן בחביות וכיוצא

ועפ"ז מובן גם לשון המשנה „ראית מימיך חי ועוף שיש להן אומנות“, אף שמצינו בכמה מהם שיש להם „כנל“.

(18) בירושלמי לפנינו: ארי קייץ. אבל בשנוי נוסחאות שם הובא „צבי קייץ“, כבבלי. וכ"ה בתוספתא – שגם שם מקדים „ארי סבל“ לפני „צבי קייץ“ ומוסיף „זאב מוכר קדרות“ כבירושלמי. אבל מכיון שגירסא זו „ארי קייץ“ נפוצה בדפוסי הירושלמי צ"ל שגם זה הוא בהתאם להפרש בין ירושלמי ובבלי ונתבאר בההתוועדות.

(19) וכ"ה בתוספתא שבהערה הקודמת. אלא ששם מוסיף: בהמה חי' ועוף וכו' (וכנ"ל הערה 15).

(20) עוד שינויים בלשון בין מאמר רשב"א בבבלי ומאמרו בירושלמי: בבבלי „מימי לא ראיתי“ (היינו שרשב"א לא ראה כו'), ובירושלמי „ראית מימיך“ (שאומר זה לאחרים). וכלשון זה הוא גם במשנה ועד"ז בתוספתא* (אלא דשם „הראית“ – בל' תמי').

ולהעיר שבבבלי מאמר רשב"א הוא בשם עצמו ואילו בירושלמי הוא משום ר"מ, ככפנים.

(* בהגהות הגר"א שם „מימי לא ראית“ (כבבלי), אבל לא הובאה גירסא זו מכת"ז ודפוסי תוספתא (ראה מהדורת ליבערמאן. נ"י. תשל"ג).

(21) חגיגה יג, ב.

(22) ב"ק יט, סע"ב ופרש"י שם. ולהעיר מרשב"א קדושין ג, א ד"ה לא לחי, דעז וצבי דומין זל"ז. וראה כלאים פ"א מ"ו. וב'תוס' אנשי שם" שם.

(23) להעיר מהגירסא (הובא בשינויי נוסחאות למשניות קידושין), זאב גודר גדירות'.

(24) הגהות הרד"ל לקידושין שם.

זה הוא בנוגע לאילנות וצמחים)²⁹. וכן הוא גם בנוגע למין המדבר, שכדי שהאדם השלם יוכל לעסוק בחכמה (האלקית) ובמעשה (הטוב), יש צורך בעולם שלם ובו בני אדם, שיספקו את כל הצרכים הנחוצים לחייו, כדי שיהיו לו הפנאי והיכולת ללמוד ולקנות את החכמה (כמו שביאר שם הרמב"ם בארוכה).

והיינו, שתפקידם של כל סוגי הנבראים, ובני נח בכללם³⁰, הוא לספק לאדם מישראל את הצטרכויותיו, וממילא יוכל לעסוק בתורה ולקיים מצוות.

ועל כך מוסיף רשב"א ומתחבט, אשר „והם לא נבראו אלא לשמשני (דוקא כאשר) ואני נבראתי לשמש את קוני״: מה שצבי ארי ושועל נבראו בתכונות להיות קייץ סבל וחנוני, אין זה „לשמשני״ סתם ובוה נשלם תפקידם, אלא תכליתם זו „לשמשני״ היא דוקא באופן כזה, אשר „ואני״ אוכל „לשמש את קוני״ – (על-ידי) קיום התורה והמצוות.

– כי על-מנת שאדם מישראל יוכל לשנות חפץ שבעולם, לעשותו חפצא של מצוה וקדושה (על-ידי קיום המצוה), נדרשות לפני כן שלש הפעולות של קייץ סבל וחנוני, שהן המכילות והמכשירות את חפצי העולם לקיום המצוה.

(29) ושם: וכל מה שתמצא מן החיות והצמחים שאין להם תועלת מזון ואין בו לפי מחשבתך שום תועלת דע שהדבר הוא לחולשת שכלנו.

(30) ראה לקו״ש ח״ה ע' 159 ואילך, ש״ל שזהו גם המטרה והמכוון דקיום ז' מצות ב״נ.

למעלותיהם של הארי הצבי והשועל²⁵].

ד. ויובן בהקדים דיוק בדברי רשב״א: כיון שלהלן אמר בפירוש (בתוך הקל-וחומר) „מה אלו שלא נבראו אלא לשמשני מתפרנסים שלא בצער ואני שנבראתי לשמש את קוני אינו דין כו״ – למה הוצרך לכפול ענין זה לפני כן²⁶, „והם לא נבראו אלא לשמשני ואני נבראתי לשמש את קוני״?

והביאור בזה:

הכוונה והתכלית בכל הברואים שבעולם היא – בשביל ישראל²⁷, שהם המכוון של כל הענינים והנבראים שבעולם, הן הצומח הן בעלי החיים והן המדבר, כמו שהאריך הרמב״ם בהקדמתו לפירוש המשניות²⁸ „שכל הנמצאים שתחת גלגל הירח נמצאו בשביל האדם לבדו וכל מיני החיות יש מהם למאכלו כצאן ובקר וזולתם, ויש מהם לתועלתו בזולת המאכלים כמו החמור לשאת עליו מה שלא יוכל להוליך בידו והסוסים להגיע בהם מהלך דרך הרחוקה כו״ (ועל-דרך-

(25) בחסדי דוד לתוספתא: ובדוחק אפשר לומר דמוכרי קדירות של חרס שכח כל שעתא ושעתא להרויח בזה לפי שהם דברים הצריכים תדיר וקלים לישבר והזאב הוא גרגרן וצריך להיות לו מאכל מצוי כל שעה ולכן ה' נאה לו למכור קדירות.

(26) ועד״ז הוא במשנה שבע״י, ירושלמי ותוספתא. משא״כ במשנה לפנינו בגמ' ולהעיר מהגירסא בשינויי נוסחאות למשניות שם.

(27) ראה ברכות ו, סע״ב. סנהדרין לו, סע״א. ובבב״מ.

(28) ד״ה אחרי כן ראה להסתפק.

גלוי ואור השמש מאיר שם, ולשמור שיישאר שם עד שיתייבשו ויגיעו לשלימותן. „ארי סבל“, „נושא משאות“³⁵ – ענינו הוא להעביר את הקציעות ממקום למקום. ותפקידו של „שועל חנוני“ אינו שינוי המקום של הקציעות, אלא שינוי הרשות והבעלות, שהקציעות יעברו מרשות ובעלות אחת לאחרת.

ובקיצור: שינוי הגוף, המקום, הבעלות.³⁶

וענינם הרוחני בהכנה לקיום התורה ומצוות:

„צבי קייץ“: ישנם מצבים רבים שבהם אין אדם מישראל יכול לעשות פעולה של קיום התורה והמצוות, וטעם הדבר הוא:

(א) חסרה לו ידיעת המציאות. ולדוגמא: יש מצוות הנוגעות לפקוח נפשות – ובהן יש לשאול תחילה אצל רופא אם יש כאן (גדר של) פקוח נפש; או על-דרך דברי רב³⁷, „שמונה עשר חדשים גדלתי אצל רועה בהמה לידע איזה מום קבוע ואיזה מום עובר“³⁸.

(ב) החפץ צריך להיות מוכן למצוה, שעשייתו נשלמה.

ועל-דרך קלף לעשות בו תפלין –

[והטעם שבפועל האומנויות דקייץ וכו' אינן מתקיימות על-ידי „צבי כו“ – שהרי „לא ראיתי צבי כו“ – י"ל שהוא (כסיום מאמרו של רשב"א) מפני ש„הרעותי את מעשי“; כשם שהדבר גרם לאדם להיות „מתפרנס בצער“ עד אשר „וקפחתי את פרנסתי“, ויתר על כן – הדבר גרם לעצם הצורך להזקק לעשיית מלאכה (על-דרך מאמר רשב"ו³¹, „בזמן שישראל עושין רצונו של מקום מלאכתו נעשית ע"י אחרים כו' ובזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום מלאכתו נעשית ע"י עצמן“)³², על-דרך-זה (ובמכל-שכן) מנע הדבר מההכנה וההכשרה לקיום המצוה להעשות על-ידי אחרים – על-ידי צבי קייץ וארי סבל ושועל חנוני³³ (ועל-כל-פנים על-ידי אומות העולם שנמשלו לחיות)³⁴].

451

ה. התוכן של שלש האומנויות הנ"ל, שהן הכנה והכשרה לקיום „לשמש את קוני“, יובן בהקדים הביאור בשלשה ענינים אלו כפשוטם:

שלשת סוגי האומנות הללו באו בסדר זה למעלה מזה (מן הקל אל הכבד): „צבי קייץ“, „מייבש קציעות בשדה“³⁵ – תפקידו להביא את הקציעות לשדה, שהיא מקום

(31) ברכות לה, ב.

(32) ראה פנ"י קידושין שם. ולהעיר מחדא"ג מהר"ל סוף קידושין. תפארת ישראל פ"א.

(33) ע"ד מרז"ל בנוגע להנחש (סנהדרין נט, ב) חבל על שמש גדול שאבד מן העולם שאלמלא נתקלל כו'. וראה חדא"ג מהרש"א שם. אבל ראה פרש"י שם ד"ה ובכל ח"י, „חיות בני מלאכה נינהו (בתמי“). חדא"ג מהרש"א סוף קידושין במשנה.

(34) ראה רמב"ם הל' מלכים רפ"ב.

(35) לשון רש"י סוף קידושין.

(36) יש לומר – דזהו בדוגמת או"פ, או"מ, מקיף למקיף. ועוד.

(37) סנהדרין ה, ריש ע"ב.

(38) ראה בהנ"ל בפרטיות לקו"ש ח"י"ב ע' 197 ואילך. וע"פ המבואר שם, דוגמא הא' כאן אינו מתאים בכל פעם, כי כמ"פ הוא בגדר מצוה. וע"ד חכמת התכונה המ"ע על ב"ד שיחשבו (רמב"ם הל' קדוש החודש פ"א ה"ז. וראה לקו"ש ח"י ס"ע 183 מצוה על האדם), עיי"ש בארוכה.

לרשותו של היהודי; על־דך*⁴¹, „עמון ומואב טיהרו בסיחון“, היינו, שכדי שארץ עמון ומואב תהיה „ארץ נושבת“ השייכת לבני ישראל, שיקיימו בה מצוות, היתה הארץ צריכה לעבור לפני כן את כיבוש סיחון.⁴²

ו. הענין הראשון בנוגע ל„צבי קייץ“, שתוכן האומנות הוא גלגות ולשמור את הדבר (התאנים) – אינו מספיק על־פי פירוש התואר „קייץ“, שהוא כפירוש רש״י „מייבש קציעות בשדה“, כלומר שיש כאן פעולה של שינוי בגוף הדבר.

ולכן נוסף הענין השני כנ״ל, שצבי קייץ (ועל־דך־זה ארי סבל) הם (גם) ענינים כלליים במצוות: כדי שיהודי יוכל לקיים מצוה בדבר גשמי, יש צורך בשינוי הדבר, כגון (בתפילין כנ״ל, או כגון) בנטילת אתרוג ולולב וכו׳, שראשית כל יש להפרידם מחיבורם לאילן – וזהו שינוי בחפצא של האתרוג והלולב, שהרי בכך נפסקת צמיחתם ויניקתם מהאילן (בדוגמת „קייץ“ – יבוש תאנים); ולאחר שינוי

והוקשה כל התורה לתפלין³⁹ – שבתחילה יש צורך בהפשטת ופירוד³⁹ העור מהבהמה ואחר כך עיבוד העור, על־ידי פושט ומעבד עור וכו׳.

ועל־דך־זה היא אומנותו וענינו של „(צבי) קייץ“ – שמציאותו של החפץ (התאנה) לא תהיה בהעלם וחושך, אלא במצב של אור והתגלות, כדי שתהיה בזה ידיעה ברורה, ושהחפץ יהיה מוכן בשלימות, ואז דוקא אפשר ללמוד ולדעת אימתי וכיצד יש לקיים את התורה ומצוותיה – כפי שיתבאר לקמן בארוכה.

„ארי סבל“: שינוי המקום – שהחפץ יגיע למקום שבו נמצא אותו אדם מישראל, כדי שיוכל לקיים בו את המצוה.

ובפרט – כאשר דבר היתר, שיהודי יכול וצריך לעשות בו מצוה, נמצא במקום שאסור לו להגיע לשם – לדוגמא⁴⁰, בשוק של עבודה זרה או שוק של זונות וכיוצא בזה – ואז יש הכרח להזקק לאומנותו של (ארי) סבל, שיש לו ה„כח“ להעביר הדבר למקום אחר, שאדם מישראל יכול להגיע לשם ולקיים בו מצוה או לעשות ממנו דבר שבקדושה.

„שועל חנוני“: לפעמים יתכן – יתירה מזו – שכדי שאדם מישראל יוכל לקיים מצוה בדבר, צריך הדבר לעבור שינוי רשות⁴¹ בטרם יגיע

452

ע״ז ע״י עכו״ם (ע״ז נב, ב. סד, ב. רמב״ם הל׳ ע״ז פ״ח ה״ח. טושו״ע יו״ד רסקמ״ו). ועוד.

* (41) חולין ט׳, ב. וראה פרש״י חקת כא, כו. (42) אולי י״ל מעין זה בבע״ח, לדוגמא: כשבהמה וצבי אוכלים איסור (ערלה כלאים וכיו״ב) בכדי שיהודי יקיים אח״כ מצות עונג שבת באכילת הבהמה וצבי (וכיו״ב).

ולהעיר גם בנוגע לישראל. כשמצד פקו״נ הותר מאכל האסור. וראה בתניא אגה״ק סכ״ו (קמד, רע״א) „גמור״ בחצי רבוע. או גם באופן האסור, כשאכל מאכל האסור, ועשה תשובה מאהבה שזדונות נעשו לו כזכיות ולמצוה (ראה תניא פ״ו. וראה בפרטיות בכל הנ״ל במכתבים שנדפסו בלקו״ש ח״ב ע׳ 196 ואילך).

(39) קידושין לה, א.

* (39) ראה לקמן בפנים ס״ו.

(40) ראה ע״ז יא, ב. ז, סע״א ואילך. טושו״ע יו״ד ר״ס קמט. אה״ע ר״ס כא.

(41) להעיר משו״ע אר״ח רסתרמ״ט. ביטול

ולהכשיר את הדברים שבעולם לקיום התורה והמצוות על-ידי ישראל (והכנה זו מתחלקת לשלשת הסוגים קייץ סבל וחנוני⁴⁴), כן הוא גם תפקיד העבודה הכללי של (יעקב ו) השבטים⁴⁵, לפעול בעצמם ובעולם את ההכנה וההכשרה⁴⁶ למתן תורה:

מבואר בכמה מקומות⁴⁷ שאחד הטעמים לכך שהוצרכו ישראל לעבור את גלות מצרים לפני מתן תורה הוא, כי קודם לכן, ישראל – וממילא גם עניני העולם – לא היו ראויים ומוכשרים לעשיית הדברים והחפצים הגשמיים לחפצא של מצוה וקדושה; ומצרים היתה „כור הברזל” שפעל זיכוך ובירור בישראל ובעולם בכלל, והכין והכשיר את הדברים שבעולם כך שישראל יוכלו לקיים בהם תורה ומצוות.

(44) שהרי אין הפירוש שרק חיות אלו יש בהן תכונות אלו ומסוגלים לקייץ כו' שהרי כן הוא גם בכ"ב חיות, אלא שבעיקרם הוא בחיות אלו. וראה לעיל הערה 17.

(45) וכנ"ל הערה 12 שכולן כחי' נמשלו. ולהעיר שבסוטה ושמו"ר שם על אלו דלא כתיב הובא הכתוב (יחזקאל יט, ב) מה אמך לביא בין אריות גו'. וראה פרש"י סוטה שם ד"ה דכתיב (ועד"ז הוא בפרש"י שמות שם): כנסת ישראל כולה נקראת לביאה.

(46) אף שבזה שנמשלו לחיות הוא לא מצד ענין הקייץ והסבל כו' שבהם, הרי ענינים אלו (שהיו צריכים להיות בהחיות) הוא מצד תכונתן – גבורת הארי כו', והרי „נתן ליהודה גבורת ארי ולבנימין חטיפתו של זאב כו'” (פרש"י פרשתנו מט, כח).

(47) תו"א עד, א ואילך. ובכ"מ.

(* ולהעיר מהקדמת הרמב"ם לפיהמ"ש שם: כל מיני בעלי חיים כו' יש להן פעל א' בלבד או ב' פעלים כו'.

זה שבגוף הדבר צריך להיות „(ארי) סבל”, שינוי המקום, כנ"ל.

ועל-דרך-זה קיימים שני הפרטים הללו בצמר לציצית: גזיות הצמר מגוף הבהמה (צבי קייץ) והבאתו לידיו של אדם מישראל (ארי סבל). וכן הוא גם בקרן לשופר, בסכך ודפנות לסוכה, ובכמה מצוות כיוצא בזה.

ויתירה מזו בעור לתפילין (וכן למזוזה ולספר תורה): תחילה יש להפשיט את העור מבשר הבהמה, ואחר כך לעבדו⁴³ – שינוי ממש, וגדול⁴³, בגוף העור, ולאחרי זה יש לשאת את העור וכו' למקומו של אדם מישראל.

[ולפי זה שני הפרטים „צבי קייץ וארי סבל” הם ענינים המוכרחים בכמה וכמה מצוות (ולכן מצינו בזה שינוי בין הבבלי לירושלמי, כדלקמן), משא"כ „שועל חנוני”, שינוי הרשות והבעלות עוד בטרם בואו של החפץ לרשותו של אדם מישראל, הוא דבר הנצרך רק בענינים מסוימים של קדושה ומצוות, שאינם רגילים כל-כך].

ז. על-פי הנ"ל יש לבאר הטעם שיעקב דוקא הוא שקרא את השבטים על שם החיות: כשם שתפקידן של החיות (בכלל) הוא (כנ"ל) להכין

(43) להדיעות שאין צריך עיבוד לשמה בעור הבתים והרצועות או גם קלף סת"ם (ראה סנהדרין מח, ב וש"ג. פרש"י ותוס' וראשונים שם. הובאו באנציקלופדי' לתלמודית ע' הזמנה (א) סעיף ג', וש"ג) – הרי אין מוכרח שהעיבוד יהי' ע"י יהודי דוקא. ופשיטא בנוגע להפשט שלפני זה.

(43*) להעיר מתו"א משפטים (עו, א ואילך): עיבוד הוא לשון עיבוד עורות כו'.

(„ברוב עם (שעי"ז דוקא) הדרת מלך"), או שהמעלה והיתרון דמצוה מן המובחר בעתיד הם שמכריעים, ומוטב להמתין ולעשות את המצוה ברוב עם, אף שעי"ז תחסר מעלת „זריזין מקדימין וכו" שבהווה.

[או על-דרך משל מי שיש לו עתה (באחד מימי הסוכות) ארבעה מינים שאינם מהודרים, ובהמשך היום יגיעו לידו ארבעה מינים מהודרים – אם מוטב שיקיים את המצוה מיד בארבעת המינים שבידו, או שמתין עד שיגיעו לידו המהודרים].

ט. כשם ששאלה זו קיימת לענין קיום המצוה עצמה, כן הוא גם בנוגע להכנה לקיום המצוה – ומרומז הדבר בשני הענינים „צבי קייץ" ו„ארי סבל":

תאנים „אין לקיטתן כאחת אלא יש באילן זה מה שנגמר היום ויש בו מה שיגמר לאחר כמה ימים"⁵². לאחר שנגמרה התאנה, ישנן שתי אפשרויות – לשאת מיד את התאנים המעטות לייבוש בשדה – צבי קייץ; או להמתין עד שייגמרו תאנים רבות ורק אז להביאן לייבוש – על-ידי ארי סבל⁵², נושא משאות.

ועל-דרך-זה יש לשאול גם בענין

גלות מצרים התחילה בירידת השבטים למצרים, יחד עם יעקב⁴⁸, אבל עיקר „משוי של מצרים"⁴⁹ התחיל רק לאחר מיתת יעקב ולאחר מיתת יוסף, כאשר „כל אחיו וכל הדור ההוא" עדיין היו בחיים במצרים.

ונמצא, שהאומנויות (הפעולות) הנ"ל של „צבי", „ארי" ו„שועל", להכין ולהכשיר את הדברים שבועולם (למתן תורה –) לקיום התורה והמצוות של ישראל – התחלתן היתה על-ידי השבטים כשהיו במצרים.

ח. כבר נתבאר במקום אחר⁵⁰ בארוכה בכיאר כמה חילוקים שאנו מוצאים בין שיטות הבבלי והירושלמי, ששיטת הבבלי היא שבכל ענין שבו יש לשקול את המצב שבהווה כנגד המצב שבעתיד, היתרון והמעלה שבהווה מכריעים, אף שעי"ז עלול להיות חסרון בשלימות הדבר לאחר זמן; ולשיטת הירושלמי צריך לדון ולבחון את המצב שבעתיד, ואם בעתיד תתוסף מעלה, הרי היתרון שבעתיד מכריע את המצב בהווה.

דוגמא לדבר⁵¹: השקלא-וטריא הידועה – אם ענין „זריזין מקדימין למצות" מכריע לעשות את המצוה מיד, אף שעי"ז לא תהיה המצוה מן המובחר

454

52) רמב"ם הל' מתנות עניים פ"ב ה"ב. וראה פיה"מ ורע"ב פ"א א"מ"ד.

52*) אבל אין לפרש עפ"ז השינוי דבבלי וירושלמי, שבבבלי נקט „קייץ" לפני „סבל" ובירושלמי „סבל" לפני „קייץ" לפי ב' הסברות (שבת קכז, א) אם „למעוטי בהילוכא עדיף" – „סבל נושא משאות", או „למעוטי משוי עדיף" – „קייץ",

כי בבבלי מסיק שם „דכו"ע מעוטי בהילוכא עדיף", וא"כ ה"י צריך להקדים „סבל".

48) שמאז התחל חשבון ר"י שנה – ראה פדר"א פמ"ח. שמור"ר פ"ח, יא. תיב"ע בא יב, מ. פרש"י עה"ת לך טו, יג. שמות ב, א.

49) שמור"ר פ"א, ד. וראה פירוש מהרז"ו שם.

50) ראה לקו"ש ח"ד ע' 1338. חכ"ד ע' 173 ואילך. ע' 243.

51) בהבא לקמן ראה שד"ח כללים מע' ז כלל א.ג. מע' פ' כלל לט. אנציקלופדי תלמודית ע' זריזין מקדימין, וש"נ. לקו"ש ח"ט ע' 73 ואילך. וש"נ.

רבים ומעולים יותר כו', הרי זה מכריע וגובר, ואם כן, „ארי סבל“ קודם ל„צבי קייץ“^{55*}.

י. עפ"ז יש לבאר הטעם שדוקא בירושלמי נוסף „זאב מוכר קדירות“:

שייכות „זאב“ למכירת קדרות מובנת על-פי החילוק בגמרא⁵⁶ בין ארי לזאב, „ארי דורס ואוכל (מיד⁵⁷) זאב טורף ואוכל“ (שמוליק לחוריו ואוכל שם⁵⁸) – „ולכולם יש להם הנאה“⁵⁹.

ומזה מוכן שבהנהגתו של הארי אין מקום לענין של „קדירה“ (להמתין עד שהמאכל החי יתבשל בה), בהיותו דורס ואוכל מיד; משא"כ הזאב שאינו אוכל מיד, אלא רק לאחר שטורף ו„מוליך

הכנה והכשרה למצוה: האם יש לעשות את הפעולה האפשרית הראשונה כדי להכשיר חפץ לדבר מצוה, אפילו כאשר בידינו רק חתיכת עור אחת (בכמות), או עור שאינו מן המובחר (איכות) – „צבי קייץ“; או שמא ראוי להמתין עד שאפשר יהיה להכשיר ולהכין דברים רבים וטובים יותר לצורך המצוות, עור רב יותר ומשובח יותר לתפילין וכיוצא בזה – „ארי סבל“; שהרי יש מעלה גם בכך שההכנה וההכשרה של חפץ המצוה (אפילו קודם הקיום בפועל) יהיו בשלימות ובהידור⁵³, כי גם בהן חל כבר מעין החיוב „הקריבהו נא לפחתך“⁵⁴ ו„כל חלב לה“⁵⁵, ונמצא שגם אז יש חילוק אם ההכנה וההכשרה לקיום המצוה הן בכמות גדולה ובאיכות מעולה אם לאו.

^{55*} ויש להוסיף בזה (ע"פ המבואר לעיל בנוגע לתאנים) דבאה"ק – ירושלמי – צ"ל „סבל“ לפני „קייץ“, כי פירות' גדולים וכבדים יותר (כתובות קיב, א) וא"כ י"ל דצ"ל „ארי סבל“ אפילו למספר מועט ואולי אפילו לפרי אחד, והצבי קייץ הוא רק לשמירה הבאה (רק) אח"כ ולא לההבאה. משא"כ בבבלי שמתעוררת תומ"י בפרי הראשון – השאלה אם להביאו למקומו דהשמש תיכף או ברוב כו' (ולבבלי – זריזין (הוה) מכריע).

⁵⁶ תענית ת, א. ערכין טו, ב.

⁵⁷ פרש"י תענית שם. וראה ב"ק טז, ריש ע"ב. פרש"י ותוס' שם ד"ה דרס. ובגמ' שם ש„וימלא טרף חוריו“ (נחום ב, יג) הוא „בשביל חוריו“, היינו „להצניע אבל לאכול מיד לאחר הריגה כו' לאו אורח"י הוא“ (פרש"י שם ד"ה והכתיב).

⁵⁸ פרש"י תענית שם. וראה פרש"י ב"מ צג, ריש ע"ב ד"ה ארי דרס.

⁵⁹ סיום לשון רש"י תענית שם. וי"ל דבזה שכתב זה רש"י בד"ה „טורף ואוכל“ – אף שקאי על שניהם ארי וזאב – כי בזה משמיענו דאף שהטעם שהזאב „מוליך לחוריו ואוכל“ הוא לפי „שמפחד מן הבריות“ (רש"י שם), מ"מ יש לו הנאה מאופן אכילה זו.

ויש לומר שכאן הנפקאמינה בין שיטת הבבלי לשיטת הירושלמי: לדעת הבבלי שההווה מכריע, הרי ענין „זריזין מקדימין“ צריך להיות גם בהתחלת ההכנה וההכשרה למצוה, ולפי זה „צבי קייץ“ קודם, אף שהדבר המוכן הוא בכמות קטנה בלבד וגם באיכות שאינה בשלימות וכיוצא בזה;

ולדעת הירושלמי, ש„ברוב עם כו“ והשלימות והמעלה שבעתיד מכריעים את מעלת הזריזות שבהווה, הרי כן הוא גם בנוגע להכנה והכשרה למצוה, שאם בעתיד תיעשה ההכנה בחפצים

⁵³ להעיר מלקו"ש חי"א ע' 131 ביאור מחלוקת רש"י והראב"ע.

⁵⁴ מלאכי א, ת.

⁵⁵ ויקרא ג, טז. רמב"ם סוף הל' איסורי מזבח. שו"ע יו"ד סו"ס רמח.

החילוק הנ"ל שבין הבבלי והירוש-

לחוריו", הרי הוא מתאים לענין (הבישול ב)קדירה⁵⁹, הגורם שהמאכל הנטרף יהיה באופן שבו "יש הנאה" יותר, טעים יותר.

אא"פ לומר "עושה קדירות", כי עשיית קדירות היא "אומנות לסטים" (ראה משנה סוף קידושין לגירסת הש"ס וע"ל), כי קדירות עושים מעפר וכשלוקח עפר משדה אחרים הוי גזילה, אלא שאין לקחת עפר (ואפילו חמר) מקרקע אחר חשיב גזילה ממש בלשון בני"א

[ע"ד לשון חז"ל הפקר כעפרא דארעא***. וגם בהלכה – הרי רק כמות גדולה של עפר שווה פרוטה, קרוב שימחול כיון שיש להנגול עד התהום. ועוד]

ולכן נכשלים בזה (ולהעיר מסדום שלקחו פחות משווה פרוטה (ראה סנה' קט, ב ובחדא"ג מהרש"א שם) ועונשם איום – אלא ששם הי' בהתדברות וצירוף כולם יחד וכו').

ואף שבגמ' נאמר "שועל חנוני", וחנוני הרי מפורש במשנה שהוא "אומנות לסטים" – מלומד באונאה כו' (פרש"י שם) – ה"ז לאחרי "שעונותיכם הטו" מלומד באונאה אף שבקל יכול להיות מו"מ באמונה והלכה דהחנוני נאמן על פנקסו (שו"ע חו"מ רסצ"א) וכו',

משא"כ בעפר בשדה – שהמדובר הוא שפרנסתו קדר ולא עובד אדמה, שאין לו שדה

וענינו ותוכנו הפנימי בנוגע להכנה למצוה: דוקא לאחרי שנשלמו כבר כל ההכנות וההכשרות הקודמות לצורך המצוה, "קייץ", "סבל" (וכשיש צורך – גם) "חנוני", רק אז יש מקום להכנה נוספת של ה"זאב" על-ידי ה"קדירה", כדי שהמצוה תיעשה בהידור ובשלימות יותר.

ולפי זה מובן שהבבלי והירושלמי אזלי לשיטתייהו: לשיטת הבבלי המעלה של "זריזין מקדימין" בהווה מכריעה את ההידור ד, ברוב עם הזרת מלך" וכיוצא בזה שבעתיד, ולכן לא נזכר בגירסת הבבלי "זאב מוכר קדירות" – כי הכנה זו אינה (מוכרחת) לשיטתו; משא"כ לדעת הירושלמי⁶⁰ ההידור שבעתיד מכריע וגובר על ענין "זריזין מקדימין", ולכן נוספה בו גם ההכנה של "זאב מוכר קדירות"⁶¹ שענינה הוא הידור שבעתיד.

456

נעשה בהם הטבע לטרף ולהזיק, ולפני החטא (ולפני המבול) לא הותרה אכילת בשר, וכו' – הרי חילוק הטבע באופן האכילה ד, דורס ואוכל" מיד או "טורף ואוכל" לאחזי (מוליך לחוריו) – שייך גם באכילת ירק עשב.

ועוד ועיקר: פשיטא דאין כוונת רשב"א, עוונותיכם הטו גו" על חטא עה"ד (ומאז מוכרחת הפרנסה להיות בצער), ובכלל – על מצב כלל ישראל, כ"א על כאו"א בפרט המשמש הוא את קונו כדבעי, וכמור"ל דכשעושין רצונו של מקום מלאכתו נעשית ע"י אחרים (ברכות לה, ב).

(** וצ"ע בפרש"י שם, שחמר כו' וקדר הם, ואומנות ליסטים" לפי שהם, "בעלי קרנות וכו'".

ובבלאה"כ צ"ע: מעתיק, "קדר" שלא במקום גירסתנו במשנה (דמקדים קדר), צע"ק למה דוקא קדר הולך בדרכים, ולא מוכר כל דבר, שטעמו השני לא שייך לקדר. ועוד.

(*** ונפ"ז יובן בדנחום איש ג"ז (תענית כא,

א) החליפו בעפר (ולא באבנים פשוטים – שקל יותר לרמות) – היפר היוקר דאבן טוב.

*59) וזה שמוכר קדירות, דכיון שזקוק לעצמו ולזאבים חבריו – נעשה מומחה ומתענין וכו'.

60) להעיר על ההדגשה המיוחדת שמצינו לדעת הירושלמי בנוגע להכנה והכשרה למצוה דס"ל (ברכות פ"ט ג) שצריך לברך על עשיית סוכה גולב מזוזה תפלין וציצית, משא"כ לדעת הבבלי (מנחות מב, ב. וראה תוד"ה העושה סוכה מו, א. ובכ"מ). – וראה לקו"ש ח"י ע' 187 ואילך.

ח"ח ע' 180 שוה"ג להערה 46.

61) עפ"ז יל"פ הטעם מה שנקט בירושלמי "זאב מוכר קדירות" ולא "עושה קדירות" – כי ענינים אלו בהכנה למצוה מדובר במעמד ומצב שקודם, עוונותיכם הטו", (כנ"ל סוס"ד)*, ולכן

(* ואף דטרף ואוכל, נעשה אחר החטא שאז

יא. על-פי כל הנ"ל יש לבאר החילוק בין תרגום אונקלוס לתרגום יונתן בן עוזיאל בנוגע לתרגום הפסוק „בנימין זאב יטרף“:

החילוק בין שני התרגומים הוא: תרגום אונקלוס הוא תרגום של בבל⁷⁰, משא"כ תרגום יונתן בן עוזיאל הוא תרגום של ארץ ישראל (ירושלמי)⁷¹; ולכן אזלי לשיטתיהו בענין „בנימין זאב יטרף“ – אם „זאב“ הוא ענין הנוגע בעת ההכנה וההכשרה של מצוה אם לא (כנ"ל סעיף י):

לפי תרגום יונתן – תרגום ירושלמי – „בנימין זאב יטרף“ הוא ההכנה וההכשרה להמשך הפסוק „בבקר יאכל עד ולערב יחלק שלל“, היינו הקרבת הקרבנות ואכילתם⁷², ולכן תרגם „ובאחסנתיה יתבני בית מוקדשא“ – כי בית המקדש הוא הכנה והכשרה⁷³ לעבודת הקרבנות, ובלשון הרמב"ם⁷⁴ שבית המקדש הוא „בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות“.

המצוה כלל – אלא שמצוה זו „שלא יבוא לידי נותר“ אינה חיוב גברא.

(70) ערוך ע' חלזון הא'. מוסף הערוך ע' אשן הב'. תוד"ה כל מנחות מד, א. ועוד.

(71) ראה מוסף הערוך שם. שם הגדולים מערכת ספרים ע' תרגום יונתן בסופו. וראה לקו"ש ח"ט ע' 135-6. ובצפ"ע עה"ת עה"פ „לא בית מקדשא כתרגום ירושלמי“.

(72) כהמשך בתיב"ע (ות"י). ועד"ז בת"א. וראה לקמן הערה 78.

(73) אף שאי"ז רק הכנה למצוה, שהרי בנין ביהב"ח הוא מ"ע, אבל עיקרו ומטרתו הוא בשביל עבודת הקרבנות ככפנים. וראה לקו"ש ח"א ע' 120 ואילך, וש"נ.

(74) ריש הל' בית הבחירה. ובסהמ"צ מ"ע כ: שצונו לבנות בית הבחירה לעבודה בו יהי' ההקרבה כו'. וראה לקו"ש שם.

שלמי מצינו (כמעט) מפורש במשנה⁶¹: „חל (יום הכיפורים) להיות בערב שבת שעיר של יום הכפורים נאכל לערב (בלילי שבתות אע"פ שאין יכולין לבשלו בשבת)⁶² והבבליים (כהנים הבאים מחוץ לארץ)⁶³ אוכלין אותו כשהוא חי“.

כלומר, אע"פ שבאכילת השעיר כשהוא חי יש חסרון בשלימות הקיום של מצות אכילת קדשים – למשחה לגדולה⁶⁴ (שהיא דוקא כשהבשר הוא צלוי שלוק ומבושל⁶⁵), דייק התנא אשר „הבבליים (דוקא) אוכלין אותו כשהוא חי“, כדי לקיים את המצוה⁶⁶ תיכף בשעת הכושר הראשונה; משא"כ כהני ארץ ישראל, שלשיטתם אין זו מצוה בהידור⁶⁷, לא מצינו⁶⁸ שיהדרו בזה⁶⁹.

משלו – שצריך לחפש בעל השדה, אינו חשוב בעיניו כגזילה כנ"ל וכו'.

(61*) מנחות צט, ב.

(62) פרש"י שם.

(63) בגמ' שם (ק, א) לא בבליים הם אלא אלכסנדריים הם ומתוך ששונאין את הבבליים כו' – אבל בכל אופן הם כהנים מחו"ל (מצרים – רש"י שם) ולא מא"י.

(64) קרח יח, ת. ספרי ורש"י שם. זבחים צא, א. וש"נ. וראה שו"ת חכם צבי סי' סב דחיוב גמור הוא.

(65) זבחים צ, ב במשנה.

(66) ראה תוד"ה ששונאין (מנחות שם) „דמצוה קעבדי שלא יבוא לידי נותר“.

(67) ראה לקו"ש ח"ג ע' 949 ובהערה 11 (שם) לידי נותר ולא המ"ע שעל האדם לאכול הקרבן.

(68) להעיר מהלשון בירושלמי פאה (פ"ח ה"ד) „הבבלין אוכלין אותו כשהוא חי מפני שדעתן נקולקלת“, ובמשנה לפנינו במנחות „מפני שדעתן יפה“ (ועד"ז הוא בירושלמי עירובין פ"ג ה"א).

(69) ועפ"ז חידוש בנדו"ד, שהרי מכיון שאא"פ לאכלו לאחר השבת, נמצא שע"י שלא היו אוכלין אותו בלילי שבת אינם מקיימים

458 וזהו ענין „ובאחסנתיה יתבני מקדשא“,
דהיינו מקום המקודש לדמים, לזריקת⁷⁹
הדם⁸⁰ (שכן הכפרה היא בדם⁸¹).

ולכאורה נמצא על-פי הנ"ל גם
נפקא-מינה להלכה – כשיש אפשרות
לבנות רק את המזבח להקריב עליו
קרבנות ולא את כל בית המקדש⁸²:
לדעת הבבלי – תרגום אונקלוס – יש
מקום לומר שצריך לבנות את המזבח
להקריב קרבנות, שהרי אפשר לקיים
מיד את מצות הקרבת הקרבנות (אע"פ
שאין זה קיום המצוה בשלימות, שהרי
אין שם בית); משא"כ לדעת הירושלמי
(תרגום יונתן בן עוזיאל) צריך
להמתין בהקרבת הקרבנות עד שיבנה⁸³
המקדש⁸⁴, שהרי צריך שהקרבת
הקרבנות על המזבח תהיה בשלימות
יותר (על-דרך הנ"ל סעיף י, שהבבליים
דוקא אוכלין אותו כשהוא חי).

(משיחות י"ט כסלו

התנועדיות שלאח"ז תשל"ט)

79 ראה זבחים נג, ב (במשנה): ובלבד שיתן
כנגד היסוד. וגם „עולה טעונה יסוד“ (שם נג, ב).
80 וכן (הגמר) – שפרכת הדם על היסוד.
81 ראה תוי"כ לויקרא א, ד. זבחים ו, א.
וש"נ. וראה רש"י פסחים עז, ב ד"ה דם. ובכ"מ.
82 כידועה השקוט בנוגע הקרבת קרבנות
בוה"ז כדעת הר"ח מפר"ש (הובא בכפ"פ פ"ו)
ב' שנשמנו בשד"ח כללים סוף מע' ק. תו"ש בא
(חי"ב ע' קנה). לקר"ש חי"ב ע' 220.
83 ראה ירושלמי פסחים פ"ט ה"א דפולגתא
אם מקריבין פ"ש היא דוקא אם, ניתן לישראל
לבנות בית הבחירה (ולא „מזבח“).
84 ע"פ מ"ש בב"ר (ספס"ד) דבימי ריב"ח רצו
לבנות ביהמ"ק (ראה מנ"ח מצוה צה) – אפ"ל
גם בזה"ז.

גם הפרש ד, כהניא (הם המקריבין), ובת"א מקדים
(להדגיש העיקר) מקריבין.

וכשם שענין „הזאב“ מורה על
ההידור והשלימות בהכנה וההכשרה,
כמבואר לעיל, על-דרך-זה הוא גם
בענין זה: הקרבת הקרבנות אינה
תלויה בקיומו של הבית⁷⁵, כפסק
ההלכה „מקריבין (ו)אע"פ שאין
בית“⁷⁶; אבל מובן שהשלימות בענין
המזבח והקרבנות היא בהקרבה על
מזבח שהוא חלק מבית המקדש⁷⁷.

משא"כ לפי תרגום אונקלוס –
תרגום של בבל – אין ענין „הזאב“
הכרח בהכנה וההכשרה למצוה. ולכן
לפי תרגום זה ענין „הזאב“ מורה
על עיקר המכוון שבמצות הקרבת
הקרבנות (המרומזת בהמשך הפסוק
„בבקר יאכל עד וגו'“ כנ"ל⁷⁸) –

75 להעיר גם מהקרבה בבמה לפני בנין
ביהמ"ק (משנה זבחים קיב, ב ועוד).

76 עדיות פ"ח מ"ו. זבחים סב, א. וש"נ.
רמב"ם הל' ביהמ"ב פ"ו הט"ו. אלא שבזה מדובר
לפי שקדושה ראשונה (בית המקדש הא') קדשה
לעתידי לבא.

77 ראה לקמן בפנים.

78 להעיר גם מהחילוק בין תיב"ע (ותי")
לת"א בהמשך הכתוב „בבקר יאכל עד גו'“:
בתיב"ע (ותי") – (א) מפרש תמיד של שחר
(ומנחתו) ותמיד של בין הערביים (ומנחתו) כל
אחד בפ"ע, ובת"א כוללם יחד „בצפרא ובפניא
יהון מקריבין כהניא קרבניא“, (ב) מוסיף (בפי
„ולערב יחלק שלל“), ואכלין גבר חולקין“, ובת"א
(וכן בת"י) ליתא.

וי"ל שתלוי בשינוי הנ"ל שבפנים: לדעת
התיב"ע – ירושלמי – שצ"ל ההידור והשלימות
נוגע הענין (הפירוש) דכל פרט, שמוסיף ומדגיש
שלימות הדבר. משא"כ לת"א – בבלי – נוגע עיקר
המכוון בהמצוה, ולכן כתב עיקר תוכן המצוה*.

* ואולי זהו גם טעם השינוי בתיב"ע (ותי")
„בצפרא יהון כהניא מקריבין כו'“ ובת"א „יהון
מקריבין כהניא כו'“: בתיב"ע (ותי") מקדים (להדגיש